

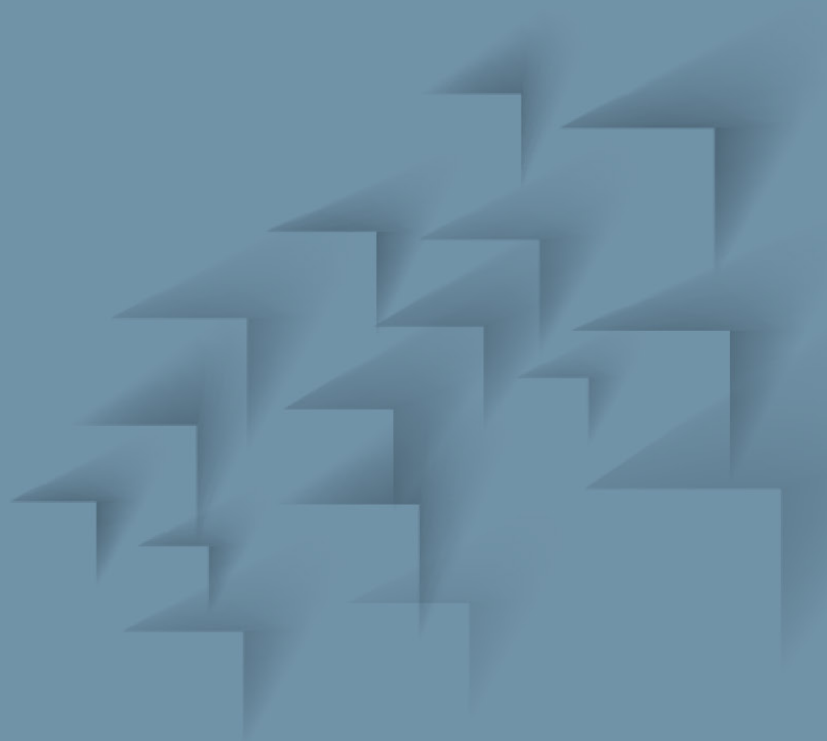

European Union

Interreg
CENTRAL EUROPE

ForHeritage

FINANČNI INSTRUMENTI IN INOVATIVNE FINANČNE SCHEME za kulturno dediščino

Informacije o dokumentu

- Projekt: ForHeritage „Excellence for integrated heritage management in central Europe“ (CE1649), www.interreg-central.eu/forheritage
- Sofinanciranje: Interreg SREDNJA EVROPA
- Avtor: FINPIEMONTE
- Različica: September 2021

Ta publikacija odraža samo mnenje avtorjev in organi programa Interreg SREDNJA EVROPA ne odgovarjajo za kakršno koli uporabo informacij v tem dokumentu.

Kazalo vsebine

Uvod: namen in struktura tega orodja	4
1. DEL - UVODNI PREGLED finančnih instrumentov in inovativnih finančnih shem	6
1. O čem govorimo: finančni instrumenti in inovativne finančne sheme	7
1.1. Javni viri financiranja	9
1.1.1. Financiranje EU	10
1.1.2. Obzorje Evropa 2021-2027	11
1.2. Zasebno financiranje	13
1.3. Oblikovanje politik: prednosti in pomanjkljivosti finančnih instrumentov	14
1.4. Ali so finančni instrumenti »inovativni«?	15
1.4.1. »Alternativni« finančni instrumenti	16
1.4.2. Javno-zasebne pogodbe in modeli naročanja	17
1.4.2.1. Financiranje z učinkom in pristop plačila na podlagi rezultatov	17
1.4.2.2. JZP in financiranje projektov	19
1.5. Kulturni sektor	20
2. DEL - SPODBUDNE IZKUŠNJE IN PRIMERI inovativnih finančnih shem, uporabljenih v sektorju kulturne dediščine	22
2. Izkušnje iz Evrope	23
2.1. FINANČNI INSTRUMENTI: vračljivo financiranje z donosom za vlagatelje	27
2.1.1. Dolžniški	27
2.1.2. Garancijski	29
2.1.3. Lastniški	29
2.1.4. HIBRIDNI INSTRUMENTI: kombinacija nepovratnega, dolžniškega in lastniškega kapitala	30

3. DEL - SKLEPI in NASVETI za uporabo inovativnih finančnih shem v sektorju kulturne dediščine.....	33
3. Priporočila glede pristopa k finančnim instrumentom za kulturno dediščino	34
4. Nadaljnji viri:	38

Uvod: namen in struktura tega orodja

To orodje je rezultat projekta Interreg Srednja Evropa *Za dediščino (4H): Odličnost za integrirano upravljanje dediščine v srednji Evropi*. Za spodbujanje odličnosti pri upravljanju dediščine so v projektu in tem dokumentu izkoriščeni obstoječe znanje, pridobljeno v prejšnjih projektih, financiranih s sredstvi EU (npr. FORGET HERITAGE, RESTAURA, IFISE, CLIC in drugi¹), ter druge ustrezne izkušnje.

V okviru projekta *For Heritage* je bilo izdelanih šest orodij v zvezi z upravljanjem dediščine:

- Dobro/sodelovalno upravljanje na področju kulturne dediščine: Kako vključiti javnost
- Finančni instrumenti in inovativne finančne sheme za kulturno dediščino
- Uporaba pristopa javno-zasebnega sodelovanja pri revitalizaciji kulturne dediščine
- Ocena učinkov projektov s področja kulturne dediščine
- Prenosljivi elementi pilotnih projektov za revitalizacijo kulturne dediščine
- Kako organizirati uspešno usposabljanje za boljše upravljanje v sektorju kulturne dediščine

Ta dokument predstavlja orodje št. 2, navedeno zgoraj, in je namenjeno uporabi obstoječih študij in praks na temo virov financiranja in finančnih instrumentov, da bi okrepili znanje javnih in zasebnih akterjev, ki se ukvarjajo z upravljanjem kulturne dediščine.

Namen analize, predstavljene v nadaljevanju, je podati praktični pregled in prispevati k izgradnji osnovnega znanja o (inovativnih) finančnih instrumentih²: prednostih in pomanjkljivostih ter kako jih je mogoče uporabiti v projektih za revitalizacijo kulturne dediščine. Namen priprave dokumenta je izdelava orodja, ki bo uporaben za vsakogar, ki želi razumeti, kaj so finančni instrumenti (zlasti

¹Za nadaljnje učenje vas vabimo, da si ogledate spletne strani spodnjih projektov EU, ki so se izkazale za dragocen vir informacij za namen tega dokumenta:

- FINCH - Financing impact on regional development of cultural heritage valorisation (Učinek financiranja na regionalni razvoj valorizacije kulturne dediščine) <https://www.interregeurope.eu/finch/>
- KEEP ON - Effective policies for durable and self-sustainable projects in the cultural heritage sector (Učinkovite politike za trajne in samozadostne projekte v sektorju kulturne dediščine) <https://www.interregeurope.eu/keepon/>
- IFISE - Innovative Financial Instruments in support to the Social Economy (Inovativni finančni instrumenti za socialno ekonomijo) <https://www.finpiemonte.it/Ifise-project>
- CLIC - Circular models Leveraging Investments in Cultural heritage adaptive reuse (Krožni modeli za spodbujanje vlaganja v prilagodljivo ponovno uporabo kulturne dediščine) <https://www.clicproject.eu/>
- ROCK - Regeneration and Optimization of Cultural heritage in creative and Knowledge cities (Oživljanje in optimizacija kulturne dediščine v ustvarjalnih mestih in mestih znanja) <https://rockproject.eu/about>

² Na splošno so finančni instrumenti ukrepi finančne podpore, ki so lahko v obliki naložb lastniškega kapitala ali navideznega lastniškega kapitala, posojil ali jamstev ali drugih instrumentov za delitev tveganj ter jih je mogoče, kjer je primerno, kombinirati z nepovratnimi sredstvi.

inovativni) in v katerih primerih se lahko izkažejo za koristne. V dokumentu so opisani tudi primeri iz prakse. S tem želimo zagotoviti, da bo razvito orodje pomagalo javnim in zasebnim akterjem pri sprejemanju odločitev.

Orodje je razdeljeno na tri dele:

- DEL 1: Zagotavlja osnovno znanje in uvodni pregled nabora finančnih instrumentov in inovativnih finančnih shem, ki jih je mogoče uporabiti na področju kulturne dediščine. Poudarja najbolj inovativne pristope in raziskuje možnosti povezovanja javnih in zasebnih sredstev.
- DEL 2: Nudi vpogled v resnične primere, v katerih so bili uporabljeni finančni instrumenti v sektorju kulturne dediščine. V tem drugem delu dokumenta želimo prek primerov svetovati o izvedljivosti finančnih instrumentov, uporabljenih v kulturnem sektorju (navkljub dejstvu, da je ponovljivost omejena in močno odvisna od različnih dejavnikov v posameznem okolju).
- DEL 3: Prikazuje nasvete in spoznanja iz prejšnjih EU projektov in izkušenj z namenom zagotavljanja nekaterih praktičnih napotkov, ki jih je mogoče uporabiti v praksi pri revitalizaciji dediščine, ki zajema trajnost.

1. DEL

UVODNI PREGLED
finančnih instrumentov
in inovativnih finančnih shem

1. O čem govorimo: finančni instrumenti in inovativne finančne sheme

Valorizacija kulturne dediščine je draga in predstavlja ekonomski izziv. Poleg tega infrastrukturna naložba (ohranjanje in obnova) predstavlja samo del skupnega stroška za ohranjanje kulturne dediščine, saj največji strošek predstavlja redno obratovanje in vzdrževanje.

Ena najtežjih odločitev, s katero se soočijo tisti, ki snujejo projekte za obujanje kulturne dediščine je, kako jih financirati (tj. kateri so najučinkovitejši finančni instrumenti in kdo so najboljši financerji). Deloma je to povezano tudi s pomanjkanjem informacij o finančnih instrumentih in spodbudnih študij primerov.

Spodnja analiza je namenjena izkoriščanju obstoječih študij in praks glede virov financiranja in finančnih instrumentov, pripravljenih v drugih projektih, financiranih z evropskimi sredstvi, da bi okrepili znanje javnih in zasebnih akterjev, ki se ukvarjajo s financiranjem prenove in upravljanja kulturne dediščine.

Financiranje (ali sofinanciranje) kulturne dediščine je mogoče zagotoviti s tremi različnimi vrstami modelov/instrumentov: 1) subvencije, ki so nepovratna sredstva; 2) finančni instrumenti, ki jih je treba odplačati in ki bi lahko predvideli donos za vlagatelje; 3) tržni prihodki/nadomestila od prodaje blaga in storitev. Obstaja tudi četrta kategorija financiranja, ki temelji na kombinaciji nepovratnih sredstev, finančnih instrumentov in tržnih prihodkov/nadomestil v mehanizmih za delitev tveganj³: tako imenovani hibridni instrumenti.

Na splošno je treba poleg nepovratnih sredstev in (odplačljivih) posojil za naložbo v KD poiskati kombinacijo instrumentov kot »optimalno« kombinacijo financiranja za vsak projekt.

1. **Nepovratna sredstva ali subvencije:** to sta lahko neposredno financiranje, s katerim se zagotovijo finančna sredstva za plačilo dejavnosti in/ali naložbe, ali posredno financiranje, katerega namen je omogočiti dostop do finančnih instrumentov, praviloma v obliki nepovratnih sredstev, za kritje stroškov finančnih instrumentov (obrestna mera).

Za več informacij o praktičnih primerih si oglejte strani 19-20, na katerih so opisane izkušnje projektov *Kreditna kartica za kulturo* (regija Piemont, Italija), *Množično financiranje Eppela* (Italija) in *Množično financiranje za kulturo* (mesto Trzebiatów, Poljska).

³ Z izrazom »instrument za delitev tveganj« je mišljen finančni instrument, ki omogoča delitev opredeljenega tveganja med dva ali več subjektov, kjer je primerno v zameno za dogovorjeno plačilo.

2. **Finančni instrumenti** so lahko dveh vrst:

- **Dolg:** dogovor, ki zavezuje posojilodajalca, da posojilojemalcu posodi dogovorjeni znesek denarja za določeno obdobje, in po katerem je posojilojemalec dolžan odplačati ta znesek v dogovorjenem obdobju.

Za več informacij o praktičnih primerih si oglejte strani 20-21, na katerih so opisane izkušnje projektov *Posojilo Jessica - Stara klavnica (Poljska)*, *Šlezjski sklad skladov EIS (Poljska)*, *Sklad Fonds Tourisme Occitanie (Francija)*, *Sklad za učinke v kulturi in umetnosti (ZK)* in *Razvojni sklad za kulturne učinke (ZK)*.

- **Lastniški kapital:** zagotavljanje kapitala nekemu podjetju; kapital je vložen neposredno ali posredno v zameno za popolno ali delno lastništvo tega podjetja in pri čemer lahko vlagatelj lastniškega kapitala prevzame nekaj upravljalnega nadzora v podjetju in je deležen dobička tega podjetja. Finančna donosnost je odvisna od rasti in dobičkonosnosti poslovanja.

Za več informacij o praktičnih primerih si oglejte stran 22, na kateri so opisane izkušnje projekta *Social Fare Seeds (Italija)*.

3. **Tržni prihodki in nadomestila:** to zajema prihodke od avtorskih pravic ter prodaje in zagotavljanja storitev, kot so nastanitve in gostinske storitve, zasebni najemi, prireditve, tolmačenje in uporabnine.
4. **Hibridni instrumenti:** s tem so mišljene vse možne kombinacije vrst 1, 2 in 3, ki so navedene zgoraj (tukaj poročamo o nekaterih primerih).
  - **Povračljiva subvencija** je posojilo, ki ga je treba odplačati le, če projekt doseže določene vnaprej opredeljene mejnike. Če ti mejniki niso doseženi, je povračljiva subvencija pretvorjena v subvencijo. Ta mehanizem je mogoče uporabiti, kadar uspešnost projekta omogoča podjetju, da odplača posojilo vlagatelju.
  - Nevračljivo posojilo je posojilo, ki je pretvorjeno v subvencijo v primeru uspešnosti. Če podjetje doseže cilje, o katerih se vnaprej dogovorita vlagatelj in prejemnik naložbe, posojila ni treba odplačati.
  - Zamenljiva subvencija je še en finančni instrument, za katerega je značilen hibridni kapital. Vlagatelj podjetju zagotovi subvencijo, ki se v primeru uspešnosti pretvori v lastniški kapital.
  - **Sporazumi o delitvi dobička** so finančni instrumenti, s katerimi vlagatelj financira projekt in prejme delež prihodnjih prihodkov. Model delitve tveganj je mogoče uporabiti za odplačilo financiranja in omogočanje finančne prilagodljivosti socialnega podjetja.

Vse te instrumente/modele za financiranje je mogoče zagotoviti tako od **javnih subjektov** kot tudi od **zasebnih subjektov**, tudi prebivalcev. Seveda pa se lahko glede na vir (javni ali zasebni) značilnosti financiranja spremenijo.

Za več informacij o praktičnih primerih si oglejte strani 22-23, na katerih so opisane izkušnje projekta *Cultura Crea* (Italija), *Sklad za trajnostna mesta in kraje* (Bolgarija) in *Rinascimento Firenze* (Italija).

Javni viri financiranja

Javno financiranje je pretežno v obliki neodplačljivih finančnih sredstev, četudi pogosto temelji na nekaterih vnaprej dogovorjenih ciljih in rezultatih. Na primer, subvencija za avdiovizualno dejavnost je lahko povezana s kulturnimi vsebinami same dejavnosti in/ali z občinstvom.

Javnofinančna sredstva so včasih namenjena spodbujanju dostopa do zasebnih finančnih sredstev. V nekaterih primerih so na primer stroški posojil subvencionirani z javnim kritjem, v drugih pa javne garancije⁴ zagotovijo zavarovanje zasebnim posojilodajalcem.

Javni subjekti zagotovijo finančna sredstva tudi prek finančnih instrumentov, praviloma v sodelovanju ali prek **finančnih posrednikov**, kot so banke, skladi ali platforme. Zaradi pomanjkanja javnofinančnih sredstev so javni subjekti pospešili uporabo finančnih instrumentov. Dandanes so subvencije vedno bolj kombinirane/nadomeščene z odplačljivimi instrumenti. Taki finančni instrumenti so praviloma vzpostavljeni z namenom ustvarjanja učinka finančnega vzvoda, kar pomeni, da bi moral zagotovljeni znesek javnega financiranja pritegniti dodatni znesek iz zasebnih virov.

Na koncu pa je mogoče javni denar zagotoviti tudi prek **javnega naročanja**. Javni subjekti lahko kupijo blago in storitve od kulturnih izvajalcev: na primer občina lahko najame prostore v stavbi kulturne dediščine za dejavnosti v javnem interesu in tako podpre finančno vzdržnost same stavbe.

V številnih državah so javna sredstva (na evropski, državni, regionalni in lokalni ravni) glavni vir financiranja za projekte kulturne dediščine.

Na evropski ravni Evropska komisija zagotavlja neposredno javno financiranje prek subvencij, kakor tudi posredno javno financiranje prek državnih/regionalnih oblasti ali prek finančnih posrednikov. Neposredno financiranje zajema subvencije, ki so objavljene s posameznimi razpisi in so v večini primerov sredstvo za sofinanciranje projektov, ki uresničujejo cilje politik EU.

Javno financiranje zajema tudi pet evropskih strukturnih in investicijskih skladov (ESI), ki običajno zagotavljajo podporo prek razpisov, ki jih vodijo ustrezne državne ali regionalne oblasti. Na regionalni/državni ravni lahko oblikovalci javnih politik uporabijo sklade ESI za vzpostavitev finančnih instrumentov ob upoštevanju predpisane ureditve (npr. regulative).

⁴ Jamstvo je pisna zaveza za prevzem odgovornosti za celoten dolg ali del le-tega ali obveznosti tretje osebe ali za uspešno izpolnitev obveznosti te tretje osebe v primeru dogodka, ki sproži tako jamstvo, kot je neodplačevanje posojila.

Najbolj pogosta uporaba finančnih instrumentov v EU je povezana s podpiranjem mikro podjetij ter malih in srednjih podjetij.

1.1.1. Financiranje EU

Ker je politika na področju kulturne dediščine v prvi vrsti odgovornost držav članic ter regionalnih in lokalnih oblasti, se je EU zavezala k varovanju in krepitvi evropske kulturne dediščine prek številnih politik in programov.

Evropsko kulturno dediščino podpira vrsta politik, programov in finančnih sredstev EU, zlasti program Ustvarjalna Evropa. Evropske politike na drugih področjih, ki vedno bolj upoštevajo dediščino, zajemajo vse od raziskav, inovacij, izobraževanja, okolja, podnebnih sprememb in regionalnih politik do digitalnih politik. Posledično je financiranje kulturne dediščine na voljo v programih Obzorje 2020, Erasmus+, Evropa za državljane, programih INTERREG ter v okviru evropskih strukturnih in investicijskih skladov.

Omenjeni programi financirajo projekte, ki razvijajo ponudbo kulturnega turizma, vključujejo izobraževanje, kulturo in socialno vključenost, ter projekte, ki so v skladu z okoljskimi politikami.

	Kulturni turizem (KT)	Kultura in socialna vključenost (KS)	Okoljska politika (OP)
NEPOSREDNO FINANCIRANJE EU			
Ustvarjalna Evropa	X	X	
Evropa za državljane		X	
COSME	X	X	
Obzorje 2020	X	X	X
Erasmus+		X	
EaSI		X	
LIFE			X
Evropsko teritorialno sodelovanje (INTERREG)	X	X	X
POSREDNO FINANCIRANJE EU			
Evropski sklad za regionalni razvoj	X	X	X
Kohezijski sklad			X
Evropski socialni sklad		X	
Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja	X	X	X
Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo	X	X	X

Povzeto po Priročniku o virih financiranja za kulturne poti Sveta Evrope iz leta 2019

Na ravni EU EIB (Evropska investicijska banka) - finančna ustanova Evropske unije - ali njen del EIS (Evropski investicijski sklad), ki je organ EIB, specializiran za tvegani kapital, upravlja nekatere subvencionirane finančne instrumente podpore podjetjem, in sicer s pomočjo finančnih posrednikov ali zasebnih vlagateljev. Spletna stran www.access2finance.eu nudi pomoč pri vlogah za posojila in tvegani kapital, ki jih podpira Evropska unija.

Med primeri, predstavljenimi v drugem delu tega dokumenta, bomo pojasnili uporabo posojila JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas oz. Skupna evropska podpora za trajnostne naložbe v mestnih območjih) na Predpomerjanskem in opisali Šlezijški sklad skladov EIS (oba primera na Poljskem), sklad Fonds Tourisme Occitanie v Franciji in garancijski instrument za kulturne in ustvarjalne sektorje (CCS GF), ki ga upravlja Evropski investicijski sklad.

1.1.2. Obzorje Evropa 2021-2027

Obzorje Evropa, deveti evropski okvirni program za raziskave in inovacije, ki bo potekal od leta 2021 do leta 2027, bo razdeljen v tri stebre. Drugi steber bo vključeval sklop o kulturi, ustvarjalnosti in vključujoči družbi ter bo obravnaval prednostne naloge EU, med drugim tudi na področju kulturne dediščine.

Da bi spodbudili novi način razmišljanja in zagotovili rešitve za družbene in gospodarske izzive, je treba kulturne in kreativne dejavnosti vključiti v procese raziskav in inovacij. Izvajanje teh raziskovalnih dejavnosti bo privedlo do boljšega dostopa do kulturne dediščine in razumevanja in upravljanja le-te. Spodbudile bodo občutek pripadnosti na podlagi skupnih korenin in bogastva raznolikosti evropske kulturne dediščine. Rezultati raziskav in inovacij bodo prispevali k evropskemu povezovanju, s tem ko bodo zagotovili boljši, širši in enakovrednejši dostop do kulture, kulturne dediščine in umetnosti. Pridobljeno znanje bo podprlo nastanek novih oblik kulturnega izražanja na stičišču različnih kreativnih panog. Dejavnosti v okviru programa Obzorje Evropa bodo prav tako okrepile upravljanje ustanov in mrež evropske kulturne dediščine. Najpomembnejše pa je, da bodo boljše zaščitile, okrepile, ohranjale in učinkoviteje prenovile evropsko kulturno dediščino. Raziskovalne dejavnosti dvignejo standarde kakovosti za ohranjanje in prenavo evropske kulturne dediščine. Raziskave in inovacije bodo zagotovile rešitve, ki bodo EU postavile na vodilni položaj na področju tehnologij za ohranjanje kulturne dediščine, upravljanja, digitalizacije in shranjevanja digitalne dediščine. Podprte aktivnosti bodo zagotovile raziskave in inovacije za razvoj trajnostnega in vključujočega kulturnega turizma v Evropi. Prav tako bodo povečale zmogljivosti za zaščito ogrožene kulturne dediščine in uvedbo preventivnih ukrepov proti nezakoniti trgovini s kulturnimi dobrinami. Raziskave in inovacije bodo tudi pomagale ohraniti ogrožene jezike. Na koncu pa bodo raziskave in inovacije podprle trajnostno rast in ustvarjanje delovnih mest prek

prispevkov evropski industrijski politiki za kulturne in kreativne dejavnosti, ki vključujejo oblikovanje.

Izzivi sektorja KD bodo:

- podpreti cilj politike EU pri spremljanju, varovanju in posredovanju kulturne dediščine, podpiranju kulturnih in kreativnih dejavnosti ter spodbujanju kulturne raznolikosti;
- deliti in spodbujati dostop do kulturne dediščine ter udejstvovanje na področju le-te prek inovativnih pristopov ter novih in nastajajočih tehnologij, vključno z digitalizacijo in večjo kulturno pismenostjo; podpreti uporabo digitaliziranih zgodovinskih zbirk in arhivov za nove prelomne razlage preteklosti;
- nadgrajevati vlogo nesnovne dediščine (npr. rokodelstvo, festivali, glasba, ples itd.), tradicije, vrednot in identitete ter novih oblik kulturnega izražanja pri razvoju novih pristopov za bolj povezane in trajnostne družbe;
- spodbujati nove poti za izobraževanje in usposabljanje ter spretnosti, s katerimi bodo obstoječe prakse za zaščito kulturne dediščine postale združljive s trendi preobrazbe družbe (podatkovna družba);
- spodbujati politike in projekte, ki vodijo do zagotavljanja enakosti spolov v sektorju kulturne dediščine;
- raziskati družbeni ustroj, rabo kulturne dediščine na državni, evropski in mednarodni ravni;
- razviti najsodobnejše tehnologije in metode za ohranjanje in obnovo KD ter zagotoviti inovativne, povezane, trajnostne in sodelovalne modele upravljanja;
- povezati kulturno dediščino s kreativnimi in kulturnimi dejavnostmi z namenom spodbujanja vključujoče rasti, delovnih mest, socialne kohezije in raznolikosti;
- podreti meje med ustvarjalnostjo, proizvodnjo, promocijo in dostopom do vsebin, inovativnih poslovnih modelov in tehnološkega napredka v kulturnih in kreativnih dejavnostih ter povezati analogno in digitalno dediščino ter medkulturno sodelovanje;
- raziskati stare in nove oblike kulturnega in umetniškega izražanja za spodbujanje snovne in nesnovne dediščine in medkulturnega sodelovanja ter valorizirati tradicionalne spretnosti in ponovno uporabo obstoječih dobrin;
- zagotoviti raziskovalne zmogljivosti za evropsko kulturno diplomacijo in podkrepitev vodilne vloge Evropske unije pri mednarodnem sodelovanju za preprečevanje in boj proti nezakoniti trgovini s kulturnimi dobrinami ter za zaščito ogrožene kulturne dediščine - tudi na območjih spopadov;
- razviti nove pristope, koncepte in prakse za trajnostni, dostopni in vključujoči turizem, tudi kulturni turizem.

- raziskave in inovacije bodo prispevale k trajnostnemu razvoju prek raziskav in inovacij za ohranjanje, varovanje, razvoj in oživljanje kulturnih krajin.

Zasebno financiranje

Zasebno financiranje se nanaša na tri poglavitne kategorije zasebnih financerjev: banke, alternativne poti (skladi, kapitalski trg in množično financiranje) in človekoljubni vlagatelji. Prvi dve kategoriji sta v glavnem osredotočeni na finančne instrumente in praviloma zahtevata finančno donosnost za izvedeno naložbo, medtem ko so človekoljubni vlagatelji bolj osredotočeni na nepovratna sredstva in pogosto ne pričakujejo donosa.

				JAVNO	JAVNO + ZASEBNO	ZASEBNO				
						banke	človekoljubni vlagatelji	alternativne poti		
								skladi	kapitalski trg	množično financiranje
1	NEPOVRATNA SREDSTVA	nepovratno financiranje								
2	FINANČNI INSTRUMENTI	vračljivo financiranje z donosom za vlagatelje	dolžniški							
			garancijski							
			lastniški							
3	TRŽNI PRIHODKI	prodaja blaga in storitev								
4	HIBRIDNI INSTRUMENTI	kombinacija nepovratnega, dolžniškega in lastniškega kapitala								

Pregled finančnih instrumentov in virov financiranja.

Zasebni kapital praviloma deluje prek instrumenta investicijskega sklada z namenom zbiranja kapitala od institucionalnih ali zasebnih vlagateljev, ki bo vložen v pobude z visokim potencialom za razvoj in donosnost. Skladi so finančna orodja, ki jih upravljajo specializirana podjetja in ki združujejo kapital več vlagateljev in vlagajo tak kapital kot eno samo sredstvo.

Preprosto povedano, sklad je mogoče primerjati z velikim hranilnikom, ki zbira sredstva mnogih vlagateljev, zbrani kapital pa je mogoče vložiti v tvegani kapital (zasebni lastniški kapital) ali pa uporabiti za zagotavljanje posojil ali oboje (tvegani kapital + posojila).

Za več informacij o praktičnih primerih si oglejte strani 21-23, na katerih so opisane izkušnje projektov *Šlezjski sklad skladov EIS (Poljska)*, *Sklad Fonds Tourisme Occitanie (Francija)*, *Sklad za učinke v kulturi in umetnosti (Velika Britanija)*, *Razvojni sklad za kulturne učinke (Velika Britanija)*, sklad *Socialfare Seeds (Italija)* in *Sklad za trajnostna mesta in kraje (Bolgarija)*.

Oblikovanje politik: prednosti in pomanjkljivosti finančnih instrumentov

Uporaba finančnih instrumentov ima v primerjavi s subvencijami nekatere pomembne prednosti:

- Sredstva so odplačana in jih je mogoče ponovno vložiti.
- Skrbni pregled, izveden za oceno projekta (strokovno znanje zasebnega sektorja pri ocenjevanju poslovnih načrtov), in obveznost odplačila lahko pozitivno vplivata na kakovost podprtih projektov.
- Omogočajo stroškovno učinkovitejšo uporabo javnih sredstev, saj lahko pritegnejo (izkoristijo) zasebna sredstva.

Navkljub temu pa so zasebni akterji heterogena in kompleksna skupina, zato je treba - kadar pristopimo k povezovanju javnih in zasebnih finančnih sredstev - obravnavati nekatere osnovne ključne zadeve: Kako in pod kakšnimi pogoji lahko vključitev zasebnih subjektov pozitivno vpliva na ohranjanje in upravljanje kulturne dediščine? Kako lahko institucije spodbudijo zasebne subjekte, naj vlagajo? Kako uskladiti zasebne poslovne cilje in javne družbene/kulturne/okoljske cilje?

Poleg tega, kot poudarja Evropska komisija, imajo različne vrste finančnih instrumentov prednosti in slabosti, ki jih je treba ustrezno upoštevati:

POSOJILA	GARANCIJE	LASTNIŠKI KAPITAL	NAVIDEZNI LASTNIŠKI KAPITAL
<ol style="list-style-type: none"> Ni posebej težko upravljati (tako da so omejeni stroški/provizije upravljanja). Opredeljen načrt odplačil olajša načrtovanje sredstev. Mehanizem za posojanje je dobro poznan, kar zmanjša potrebo po krepitvi zmogljivosti in tveganje za nesporazume. Posojila ohranijo lastniški kapital finančnih prejemnikov, saj ni zahtevkov za lastništvo podjetja. 	<ol style="list-style-type: none"> Garancije lahko ohranijo lastniški kapital finančnih prejemnikov, saj običajno ni zahtevkov za lastništvo podjetja. Možne koristi za končne prejemnike so med drugim lahko nižje provizije za garancijo ali pa teh sploh ni, nižje zahteve glede zavarovanja s premoženjem ali pa teh sploh ni in nižje premije za tveganja. Ker prispevki iz programa zajemajo samo določene dele posojil (ustrezno multiplikacijsko razmerje), je učinek finančnega vzvoda visok. Naložbeno tveganje za tretje posojilodajalce je manjše (saj ti nosijo le del tveganja neizpolnjevanja obveznosti). Nefinancirani produkti, kot so garancije, zahtevajo manj začetne podpore kot financirani produkti, kot so posojila. 	<ol style="list-style-type: none"> Prav tako so potencialni donosi višji v primerjavi s čistimi dolžniškimi instrumenti. Vlagatelj ima dejavno vlogo pri vodenju projektov in dostop do informacij o delničarjih. Spodbuja naložbe lokalne industrije zasebnega kapitala tudi na bolj tveganih področjih, ki prej niso prišla v poštev. Potreba po kapitalski naložbi lahko spodbudi spremembe v regulativnem okviru, in sicer spodbujanje trga zasebnega kapitala. Podjetje ima lahko koristi od strokovnega znanja in izkušenj vlagatelja pri vodenju poslov. Javni vlagatelj lahko vplivajo na ureditev in poslanstvo podjetja. 	<ol style="list-style-type: none"> Za sovlagatelje so potencialni donosi višji kot pri čistih dolžniških instrumentih. Obravnavajo posebne ovire v zvezi s sposobnostjo prevzemanja tveganj v posameznem tržnem segmentu. Spodbuja naložbe lokalne industrije zasebnega kapitala tudi na bolj tveganih področjih, ki prej niso prišla v poštev. Lahko spodbudi spremembe v regulativnem okviru, in sicer spodbujanje trga zasebnega kapitala.

Prednosti za organe upravljanja skladov ESI (Evropska komisija, 2015). Povzeto po projektu FINCH Interreg Evropa - Razvijajoči se dokument o finančnih instrumentih in regulativnih okvirih za uvedbo partnerstva z zasebnim sektorjem.

POSOJILA	GARANCIJE	LASTNIŠKI KAPITAL	NAVIDEZNI LASTNIŠKI KAPITAL
<ol style="list-style-type: none"> Financirani produkti, kot so posojila, zahtevajo več začetnih sredstev kot nefinancirani produkti, kot so jamstva. Včasih je težko ugotoviti verjetnost neizpolnjevanja obveznosti, zlasti pri pomanjkljivem poznavanju preteklosti finančnih prejemnikov. Prednost za finančne prejemnike je skoraj izključno finančna. Dodatne koristi so omejene, saj ne pride do prenosa znanja in izkušenj. 	<ol style="list-style-type: none"> Garancija predstavlja rezervo za tveganja za posojilodajalca in ne zagotavlja likvidnosti. Vendar pa lahko v nekaterih primerih razbremeni kapital posojilodajalca. Ocena ustreznosti zgornje meje ali najvišje omejitve je lahko zahtevna. Ne pride do prenosa poslovnega znanja in izkušenj na končne prejemnike. 	<ol style="list-style-type: none"> Ves vloženi kapital je podvržen tveganju plačilne nesposobnosti. Naložba zahteva veliko časa in stroškov. Take naložbe je težje upravljati kot običajna posojila (visoki stroški vzpostavitve in poslovanja), zahtevajo več časa in so dražje. Kratkoročno financiranje ni mogoče, saj so donosi mogoči samo na dolgi rok. Vzpostavitev procesa za naložbo je lahko težavna. V primerjavi z dolžniškimi instrumenti je lahko lastniški kapital zaradi obveznosti po zagotovitvi nadzora za končne prejemnike manj privlačen. 	<ol style="list-style-type: none"> Take naložbe je težje upravljati kot običajna posojila (visoki stroški vzpostavitve in poslovanja), zahtevajo več časa in so dražje. Kratkoročno financiranje ni mogoče, saj so donosi mogoči samo na dolgi rok. Vse pomožne storitve, kot so strokovno znanje in izkušnje pri vodenju poslov, bi bile strošek za podjetje. Praviloma je število vlagateljev in končnih prejemnikov majhno, medtem ko so naložbeni zneski visoki. V primerjavi z dolžniškimi instrumenti so lahko manj privlačni za končne prejemnike, saj gre lahko pri tem za izgubo nadzora, ko so obveznice pretvorjene v lastniški kapital.

Slabosti za organe upravljanja skladov ESI (Evropska komisija, 2015). Povzeto po projektu FINCH Interreg Evropa - Razvijajoči se dokument o finančnih instrumentih in regulativnih okvirih za uvedbo partnerstva z zasebnim sektorjem.

Ali so finančni instrumenti “inovativni”?

Na splošno se izraz »inovativen« nanaša na sklop instrumentov in shem, ki so namenjena povečanju obsega posojil, ki je na voljo akterjem v kulturnem sektorju, in omogočanju njihove dostopnosti poleg široko uporabljenih mehanizmov zasebnega financiranja (ki so lahko pogosto nedostopni).

Poleg tega so nedavno nastali novi instrumenti, označeni kot »alternativni« bančnemu posojilu, saj ne temeljijo na posredovanju bank.

1.1.3. “Alternativni” finančni instrumenti

Nedavno so se na sceni pojavili nekateri novi instrumenti in modeli financiranja, kot so zasebni lastniški kapital, mini obveznice, množično financiranje, digitalne platforme za financiranje (finančna tehnologija), plačilo na podlagi rezultatov, javno-zasebna partnerstva itd.

Ta nova orodja so pogosto poimenovana kot alternativna bančnemu posojilu, toda ta označba je zavajajoča, saj njihov namen ni nadomestiti vloge bančnih posrednikov, temveč lahko prav nasprotno okrepijo zmožnost dostopa do bančnega posojila in jih je tako treba šteti za instrumente, ki dopolnjujejo financiranje, ki ga je mogoče pridobiti prek bančnih posrednikov.

Nekatere od teh instrumentov je mogoče smiselno uporabiti tudi v sektorju kulturne dediščine:

Finančna tehnologija

Ta izhaja iz uporabe tehnologije za finančni sistem, na primer za posojanje finančnih sredstev v medsebojnem pristopu (s tem je mišljeno neposredno zbiranje zasebnih prihrankov brez posredovanja bank). Medsebojno posojilo je posojilo, ki omogoča subjektom, da si izposodijo ali posodijo denar prek platform za posojanje po obrestnih merah, ki jih finančni posredniki, kot so banke, običajno ne uporabljajo. To so oblike financiranja, ki so izplačane med subjekte brez pomoči posrednika, to pa je tudi razlog, zakaj običajno tisti, ki posodijo kapital, prejmejo višje obrestne mere, tisti, ki ga prejmejo, pa plačajo nižjo obrestno mero, kot jo uporabljajo bančne ustanove. V zadnjih letih so bile nekatere od teh platform izvedene z namenom zagotavljanja odplačila kapitala posojilodajalcem v primeru neizpolnjevanja obveznosti financiranega subjekta, vendar pa to orodje vseeno ohranja določeno stopnjo tveganja, saj ga ne nadzirajo posredniki.

Množično financiranje

To je vrsta finančne tehnologije, ki se najbolj uporablja za kulturno področje.

Mehanizem množičnega financiranja zajema uporabo svetovnega spleta za zbiranje finančnih sredstev od skupin ljudi s skupnimi interesi. Gre za neke vrste financiranje od spodaj navzgor, njegov nedavni razvoj pa je vsekakor povezan z vedno večjo vlogo družbenih medijev, spleta in mobilnih aplikacij.

Obstajajo štirje glavni modeli ukrepov množičnega financiranja:

- na podlagi donacij (preprosta donacija, brez nagrad),
- na podlagi nagrad (z različnimi nagradami glede na znesek donacije; to so nefinančne nagrade v obliki pripomočkov, sestanki z ustvarjalcem zamisli itd.),
- množično financiranje lastniškega kapitala (financiranje v obliki tveganega kapitala za pridobitev deležev v podjetju),

- socialno posojanje (nezavarovano osebno posojilo, ki ga podelijo posamezniki drugim posameznikom na svetovnem spletu).

Izhodišče za začetek »zbiranja« je torej namenska platforma.

Značilne platforme za množično financiranje so Indiegogo (www.indiegogo.com), Fundinghero (www.fundinghero.com), Gofundme (www.gofundme.com), Kickstarter (www.kickstarter.com), Fundly (www.fundly.com), Justgiving (www.justgiving.com), nekatere od teh pa so bolj ali manj primerne za financiranje projektov na področju dediščine.

Evropska komisija pripravlja vodnik, posvečen samo množičnemu financiranju, da bi spodbudila usklajevanje zakonodaje na evropski ravni.

Splošne informacije o tem:

http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2013/0603-crowdfunding-workshop/index_en.htm

http://ec.europa.eu/finance/general-policy/crowdfunding/index_en.htm

Informacije so na voljo tudi na spletni strani Evropske mreže za množično financiranje <https://eurocrowd.org/>, ki je del Foruma deležnikov pri množičnem financiranju (ECSF), ki ga spodbuja Evropska komisija.

Za več informacij o praktičnih primerih si oglejte strani 19-20, na katerih so opisane izkušnje projektov *Množično financiranje Eppela* (Italija) in *Množično financiranje za kulturo* (mesto Trzebiatów, Poljska).

1.1.4. Javno-zasebne pogodbe in modeli naročanja

V zadnjih letih je prišlo do preizkušanja nekaterih inovativnih javno-zasebnih pogodb, ki javni upravi pripisujejo dejavno vlogo pri vključevanju zasebnega sektorja.

1.1.4.1. Financiranje z učinkom in pristop plačila na podlagi rezultatov

Finančni instrumenti in inovativni poslovni modeli se soočajo z novimi priložnostmi, ki jih ponuja pristop financiranja z učinkom, ta pa se nanaša na zagotavljanje kapitala za naložbe, in to z namenom ustvarjanja merljivega in koristnega učinka poleg finančne donosnosti. (Družbeni) učinek ukrepa je opredeljen kot razlika med tem, kar se je spremenilo v življenju ljudi zaradi tega ukrepa, in tem, kar bi se zgodilo v vsakem primeru.

Razvijajo in preizkušajo se nova orodja za financiranje - tako glede lastniškega kot tudi dolžniškega kapitala - ta pa so strukturirana tako, da jamčijo ekonomski donos vlagateljem ali pa vsaj popolno povračilo vložene kapitala navkljub temu, da je

primarni namen naložbe učinek projektov, ki se mu vlagatelj odločijo nameniti svoja sredstva.

Financiranje z učinkom je nastalo kot alternativno orodje običajnim donacijam in špekulativnim naložbam: inovativno je zaradi možnosti vlagatelja, da nameni finančna sredstva projektom z vnaprej določenimi cilji in tako sodeluje pri ustvarjanju pomembnega družbenega in/ali okoljskega učinka. Poleg tega je donos kapitala pogosto vezan na uresničevanje ciljev.

Najpogostejša področja naložb zasebnih vlagateljev so obnovljiva energija in osnovne storitve, ki vključujejo stanovanja, zdravstveno nego, izobraževanje, mikro financiranje, trajnostno kmetijstvo itd. Leta 2012 je Svetovna banka objavila knjigo o ekonomiji kulturne dediščine z naslednjimi glavnimi zaključki⁵:

- Več metod vrednotenja je pokazalo, da imajo naložbe v dediščino pozitivno donosnost: tako kot je okolje naravna dobrina, tako je tudi dediščina kulturna dobrina.
- Z uravnoteženo kombinacijo predpisov in spodbud je mogoče okrepiti javno in zasebno vrednost dediščine. Ta prispeva h kakovosti življenja v mestih, pritegovanju talentov in zagotavljanju ugodnega okolja za ustvarjanje delovnih mest.
- Naložbe v dediščino imajo distribucijske učinke. Poleg tega se razvija turizem - delovno intenzivna panoga, ki zagotavlja sorazmerno več priložnosti za prihodke težje zaposljivim delavcem v mestih.
- Obstajajo številni uspešni modeli z vedno večjim povezovanjem javnega in zasebnega financiranja. Med njimi so javno-zasebna partnerstva, mehanizmi zajemanja vrednosti zemljišč, skladi za urbani razvoj in skladi za naložbe z učinkom.

Tudi v sektorju kulturne dediščine lahko financiranje družbenih podjetij igra strateško vlogo pri ustvarjanju dragocenih partnerstev med javnimi in zasebnimi organizacijami, da bi poiskali finančna sredstva in izvedli bolj inovativne projekte, sposobne ustvarjanja rezultatov, ki prispevajo k izboljššanju družbenih in/ali okoljskih razmer ozemlja, na katerem so.

Ocena in merjenje učinkov sta torej temi, o katerih se precej razpravlja na mednarodni ravni, da bi določili standardne metodologije.

Obveznice z učinkom ali pogodbe za plačilo na osnovi rezultatov: so eno najpomembnejših orodij pri financiranju z učinkom, ki jih je mogoče smiselno uporabiti na področjih, ki niso samo socialna, in sicer tudi na kulturnem področju.

⁵ Povzeto po NA POTI K CELOSTNEMU PRISTOPU FINANCIRANJA KULTURNE DEDIŠČINE ZA EVROPO, Prispevek Evropske investicijske banke k financiranju projektov na področju kulturne dediščine, Mario Aymerich, direktor.

Obveznica z učinkom (ki jo je prva uvedla fundacija Young Foundations v Združenem kraljestvu) je pogodba z javnim sektorjem, v kateri je podana zaveza za plačilo izboljšanih »družbenih« rezultatov, ki privedejo do prihrankov javnega sektorja. Obveznice sicer delujejo v točno določenem obdobju, vendar pa ne zagotavljajo točno določene stopnje donosa. Odplačilo vlagateljem je pogojeno z določenimi družbenimi rezultati, ki so doseženi. Zato so v smislu naložbenega tveganja obveznice s družbenim učinkom bolj podobne strukturiranemu produktu, v katerem so običajne plačilne lastnosti nadomeščene z neobičajnimi izplačili, ki izhajajo iz uspešnosti enega ali več osnovnih sredstev ali kapitalske naložbe.

Podobno kot pri socialnih (družbenih) ciljih so lahko tudi kulturni cilji gonilna sila za sklepanje takih pogodb. Obveznica lahko, na primer, prispeva k razvoju lokalne zgodovinske znamenitosti ali k izvedbi tradicionalne kulturne prireditve. Zato je mogoče predvideti možnost realizacije nove vrste obveznice (to lahko poimenujemo obveznica s kulturnim učinkom) za spodbujanje kulturnih dejavnosti.

1.1.4.2. JZP in financiranje projektov

Javno-zasebno partnerstvo (JZP) je oblika sodelovanja med javnimi in zasebnimi subjekti, ki je praviloma dolgoročnega značaja. Vanj so vključene javne oblasti in podjetja, ki sodelujejo v izvedbi projekta in/ali zagotavljanja storitev prebivalstvu. JZP je primer upravljanja, v katerem sodeluje več deležnikov.

Zasebni partner sodeluje pri zasnovi, dokončanju, izvajanju in financiranju projekta, medtem ko je javni partner osredotočen na opredelitev in spremljanje izpolnjevanja ciljev. Tveganja so porazdeljena med javne in zasebne partnerje. Javno-zasebna povezava je način mobilizacije dodatnih finančnih sredstev poleg tistih, ki jih zagotovi javni sektor. Omogoča potencialno izboljšanje učinkovitosti in smotrnosti javne porabe, kar je pozitivno za vse vpletene strani.

Javno-zasebna partnerstva se izvajajo v številnih državah in se v prvi vrsti uporabljajo za financiranje infrastrukturnih projektov (kot sta izgradnja in opremljanje šol, bolnišnic, prometnih sistemov itd.).

Projektno financiranje je ena od možnih finančnih konstrukcij JZP, ki se v glavnem uporablja za dolgoročne infrastrukturne projekte. Gre za finančno konstrukcijo, v kateri se dolg in lastniški kapital, uporabljena za financiranje projekta, odplačata iz denarnega toka, ustvarjenega v projektu, kot plačilo javnega sektorja in/ali uporabnikov v življenjski dobi projekta (na primer prek uporabnin), medtem ko se sredstva, pravice in deleži projekta obdržijo kot sekundarno zavarovanje. Pri projektne financiranju je pogodbeno obdobje praviloma 25 do 30 let ali dlje.

Na področju kulturne dediščine je mogoče tradicionalni model JZP učinkovito izvesti s tretjim deležnikom (prebivalci), kar se nanaša na sodelovanje s civilno družbo pri zasnovi in upravljanju (sooblikovanje in ustvarjanje od spodaj navzgor) ter na sodelovanje pri financiranju (množično financiranje). Koncept partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem ter prebivalstvom je nov način združevanja

javnih in zasebnih akterjev ter prebivalcev v skupnem procesu⁶. Na splošno je treba v vsako fazo pobude na področju kulturne dediščine vključiti tri ključne akterje:

- > **javni**: Javne oblasti zagotovijo strateške možnosti in ustrezen okvir politik za spodbujanje zaščite in valorizacijo kulturne dediščine ter njeno vključitev v širšo sliko, ki upošteva tako ekonomsko kot tudi družbeno vrednost takih območij; v tem pogledu je, na primer, treba priznati pomembnost območij kulturne dediščine za turizem in potencialni učinek na lokalne skupnosti.
- > **zasebni**: Zasebni subjekti naj bi zagotovili tako finančna sredstva kot tudi upravljalvske/organizacijske zmogljivosti, pomembno pa je razjasniti, da je lahko kulturna dediščina trajnostna in tudi pridobitna, če je upravljana strokovno in vključena v družbenogospodarski sistem območja.
- > **prebivalstvo**: Prebivalci so prejemniki in končni uporabniki katere koli pobude na področju kulturne dediščine in jih je treba dejavno vključevati skozi celotni življenjski cikel; sooblikovanje in ustvarjanje pobud od spodaj navzgor je ključnega pomena za zagotavljanje udeleženosti prebivalstva pri opredelitvi/določitvi novih pobud; podjetja, ki imajo sedež v skupnosti, so lahko uporaben model za razširitev sodelovanja v fazi upravljanja. Tudi množično financiranje je lahko model za vključevanje prebivalcev v financiranje pobud na področju kulturne dediščine.

Kulturni sektor

Sistem kulturne produkcije je mogoče videti kot sistem, ki vključuje **kreativne dejavnosti** (arhitektura, komuniciranje, projektiranje), **ustrezne kulturne dejavnosti** (kino, založništvo, videoigre, programska oprema, glasba in tisk), **zgodovinsko in umetniško dediščino** (muzeji, knjižnice, arhivi, arheološka najdišča in zgodovinski spomeniki), **odrske umetnosti in vizualne umetnosti**; tem je mogoče dodati tudi **kreativna podjetja**, čeprav jih ni mogoče neposredno pripisati temu sektorju, običajno zaposlujejo kulturne in kreativne posameznike na strukturirani način, kot sta napredna proizvodnja in umetna obrt.

Kulturni in kreativni proizvodni sistem kot celota - ki zajema podjetja, javno upravo in neprofitne organizacije - ustvari pomembno gospodarsko vrednost in vpliva na druge sektorje gospodarstva, kar prinaša dodatne koristi - od turizma naprej.

Vedno več je tudi povezav socialnim gospodarstvom: pobude v zvezi s kulturo so se izkazale kot ustrezne pri ustvarjanju pogojev za blaginjo, avtonomijo in lastniški kapital, na primer z boljšim dostopom do informacij in znanja, premagovanjem

⁶ Koncept partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem ter prebivalstvom je bil obravnavan tudi v projektu Baltskega urbanega laboratorija (projekt INTERREG Central Baltic), ki ga je vodilo združenje baltskih mest. Glej: <https://nordregio.org/nordregio-magazine/issues/people-and-cities/public-private-partnerships-a-new-concept-to-bring-public-and-private-actors-and-citizens-together/>

digitalnega razkoraka, bojem proti funkcionalni nepismenosti, širjenjem kulturnih priložnosti, nadgradnjo znanja in priložnostmi za socialno kohezijo. Z drugimi besedami: nastajajo nove oblike tega, čemur lahko rečemo »družbeno kulturna blaginja«.

Poleg tega v projektu naložbe v kulturno dediščino ni mogoče izpustiti socialnih, kulturnih, ekonomskih in okoljskih vidikov. Najboljši ekonomski način morda ni vedno najboljši način, saj se morda ne odziva na potrebe uporabnikov (ki se lahko razlikujejo od prvotne funkcije dediščine).

Ekonomski vidiki niso samostojni koncepti: povezani so z drugimi vidiki, tj. ohranjanjem, socialnimi in okoljskimi vidiki ter kulturnimi, snovnimi ali nesnovnimi dobrinami vsake posamezne dediščine.

V tovrstnih pobudah naj bo glavni cilj dvig kakovosti življenja lokalnih skupnosti in zagotovitev njihovega sodelovanja v tem procesu.

2. DEL

SPODBUDNE IZKUŠNJE IN PRIMERI
inovativnih finančnih shem,
uporabljenih v sektorju kulturne dediščine

2. Izkušnje iz Evrope

V tesni povezavi s pregledom možnih finančnih instrumentov in virov financiranja, ki so lahko uporabljeni v sektorju kulturne dediščine (kot je navedeno v prvem delu tega dokumenta), so spodaj opisani nekateri primeri iz prakse.

Namen opisa primerov iz prakse je prikazati, kako so bili različni finančni instrumenti uporabljeni v praksi. Zbrali smo 13 izkušenj iz vse Evrope (Poljska, Bolgarija, Italija, Velika Britanija in Francija), v katerih so bili ponekod uporabljeni evropski podporni ukrepi, kot sta program Jessica, ki ga upravlja Evropska investicijska banka, in Garancijski instrument za kulturne in kreativne sektorje (CCS GF), ki ga upravlja Evropski investicijski sklad.

Izkušnje so združene po vrsti instrumenta, pri čemer razlikujemo med:

- SUBVENCIJAMI in nepovratnim financiranjem;
- FINANČNIMI INSTRUMENTI, s čimer je mišljeno vračljivo financiranje z donosom za vlagatelje (dolg, garancija, lastniški kapital);
- HIBRIDNIMI INSTRUMENTI, ki so sestavljeni iz kombinacije nepovratnega, dolžniškega in lastniškega kapitala.

Na splošno se v naši shemi vsa kapitalna sredstva EIB štejejo kot javnofinančna sredstva, saj so podeljena po pogojih, ugodnejših od tržnih pogojev.

Cilj tega dela je opisati konkretne izkušnje na področju finančnih instrumentov in njihove posebnosti, da bi prek primerov spodbudili razmislek o primernosti in izvedljivosti finančnih instrumentov, uporabljenih v kulturnem sektorju.

Za vsak prikazani primer so opisani cilji, izvedbeni vidiki in doseženi rezultati (kjer so na voljo). Viri za nadaljnje branje so na voljo v končnem delu tega dokumenta, ki je namenjen virom informacij.

Zbirka primerov je pravzaprav osredotočena na inovativne instrumente javne ali zasebno-javne narave, zato tradicionalni model filantropije (donacije) in tradicionalni primeri tržne ponudbe finančnih sredstev niso vključeni v to analizo. S tem bi radi omogočili razumevanje zapletenosti njihovega delovanja in upravljanja, da bi tako bralci razumeli njihov možni učinek.

Kot končno priporočilo - tudi če so lahko resnični primeri zelo pomembni za razumevanje, kako je mogoče uporabiti finančni instrument - pa je vendarle pomembno upoštevati, da je ponovljivost izkušenj (prenosljivost) še vedno omejena in močno odvisna od različnih dejavnikov, ki vplivajo na kontekst posameznega območja.

Razmere se razlikujejo od ene države članice in regije do druge, zato so modeli finančnih instrumentov redkokdaj prenosljivi brez prilagoditev ob upoštevanju lokalnih, regionalnih ali nacionalnih pogojev, ki vsebujejo razlike v lokalnih gospodarskih razmerah, bančnih in pravnih sistemih, prejšnjih izkušnjah z

izvajanjem finančnih instrumentov itd. Model finančnih instrumentov je treba vedno oblikovati glede na lokalne razmere in potrebe.

		ZASEBNO				JAVNO + ZASEBNO	JAVNO	
		banke	človekoljubni vlagatelji	skladi	kapitalski trg	alternativne poti		
1	NEPOVRATNA SREDSTVA							
	nepovratno financiranje							
2	FINANČNI INSTRUMENTI							
	vračljivo financiranje z donosom za vlagatelje							
	dolžniški							
	garancijski							
	lastniški							
3	TRŽNI PRIHODKI							
	prodaja blaga in storitev							
4	HIBRIDNI INSTRUMENTI							
	kombinacija nepovratnega, dolžniškega in lastniškega kapitala							

2.1. SUBVENCije: nepovratno financiranje

1. Kreditna kartica za kulturo (regija Piemont, Italija)

Leta 2012 so v deželi Piemont uvedli prvo kreditno kartico, namenjeno podpiranju dejavnosti in projektov piemontskih kulturnih ustanov z bančnim ponudnikom CartaSi.

CartaSi se je zavezal plačati 0,3 % skupnega zneska, porabljenega s kreditnimi karticami dežele Piemont, sklada za kulturo, ki podpira kulturne projekte v tej deželi.

S stališča končnih uporabnikov (v glavnem zaposlenih v javnih in zasebnih podjetjih, povezanih z deželo Piemont) so tako spodbudili imetnike kreditne kartice za kulturo, naj jo uporabijo, saj s tem neposredno prispevajo k podpiranju kulturne dediščine v deželi z odstotnim deležem, ki ga CartaSi plača sklada za kulturo.

Poleg tega kreditna kartica za kulturo ni vsebovala nikakršnih stroškov izdaje ali letne uporabnine. Torej so bili stroški uporabe kreditne kartice v primerjavi z drugimi kreditnimi karticami zelo ugodni.

2. Eppela - množično financiranje, Italija

Eppela je platforma za množično financiranje, ki temelji na nagrajevanju in zagotavlja nagrade podpornikom. Primeri kampanj Eppela na kulturnem področju so:

2.a. PostepayCrowd

Pobuda, ki jo je financiralo italijansko državno poštno podjetje Poste Italiane, podpira mlade italijanske umetnike in glasbene skupine.

Projekti, ki dosežejo cilj zbiranja sredstev, bodo prejeli sofinanciranje v višini 50 % skupnega zneska, tj. do največ 2.500 EUR, nekateri umetniki pa bodo izbrani za promocijo njihovega albuma.

V manj kot šestih mesecih je bilo financiranih 187 projektov s skupaj 17.244 podporniki in skupnim zbranim zneskom 2.724.384 EUR.

2.b. Fondazione Sviluppo e Crescita CRT

Ta kampanja, ki jo financira bančna fundacija Fondazione Sviluppo e Crescita CRT, podpira projekte z močnim družbenim učinkom na umetniškem in kulturnem področju, ki so sposobni okrepiti in izpolniti potrebe prebivalcev dežel Piemont in Doline d'Aosta ter ustvariti skupne in dolgotrajne koristi.

Projekti, ki dosežejo 50 % zahtevanih finančnih sredstev, bodo prejeli sofinanciranje s strani bančne fundacije v znesku do 5.000 EUR.

Financiranih je bilo 59 projektov s skupaj 3.889 podporniki in skupnimi zbranimi sredstvi v višini 505.088 EUR.

2.c. Crowdfunder 35 - Fondazione Sviluppo e Crescita CRT

Od leta 2012 Združenje italijanskih skladov in hranilnic financira projekt Funder35, ki je namenjen neprofitnim kulturnim podjetjem, v katerem so zaposleni pretežno mladi do 35 let.

Izmed 300 projektov, izbranih v projektu Funder35, je bilo 21 izbranih za sodelovanje v kampanji za množično financiranje na platformi Eppela od septembra 2020 dalje.

Projekte, ki bodo zbrali vsaj 50 % zahtevanih finančnih sredstev, bo fundacija Fondazione Sviluppo e Crescita CRT sofinancirala, in sicer bo podvojila zbrani znesek do največ 5.000 EUR na projekt.

2.d. Dežela Piemont

Kampanja dežele Piemont je bila namenjena podpiranju projektov, povezanih s kulturnimi dejavnostmi, naložbami v blago in opremo ter obnovo in ohranjanje kulturnih stavb v deželi.

Javni in zasebni neprofitni ter kulturni neprofitni subjekti so lahko sodelovali v pobudi s projekti v višini najmanj 20.000 EUR, najnižji znesek, ki ga je bilo treba zbrati na platformi, pa je bil 10.000 EUR. Financirana sta bila dva projekta:

- Fondazione Natale Capellaro (Ivrea)

Ta kampanja za množično financiranje je bila osnova za vzpostavitev novega sedeža muzeja Museo Tecnologic@mente v kraju Ivrea, ki je posvečen inovacijam in spodbujanju kulture Adriana Olivettija.

Adriano Olivetti je bil italijanski inženir in industrialec, čigar podjetništvo se je razvilo na ideji, da je treba dobiček ponovno vložiti v korist celotne družbe. V času svojega življenja je bil poznan po vsem svetu kot italijanski proizvajalec pisalnih strojev, kalkulatorjev in računalnikov Olivetti.

Museo Tecnologic@mente je interaktiven muzej, ki je tesno povezan s potrebami skupnosti in usmerjen v poklice za najmlajše.

- Teatro Faraggiana (Novara)

Teatro Civico Faraggiana je zgodovinsko gledališče v mestu Novara, ki je bilo ustanovljeno leta 1907 kot priljubljena alternativa bolj klasičnemu gledališču Coccia.

Potem ko je bilo zaprto 17 let, se je skupina prebivalcev odločila, da ga obudi, in ustvarila sklad za novo gledališče Faraggiana.

Finančna sredstva iz kampanje za množično financiranje so namenjena prenovi predverja, ki je trenutno prazen prostor z akustičnimi težavami.

V projektu se predvideva sprememba konstrukcije stavbe, tako, da bi prostor postal uporaben in prilagodljiv za različne namene uporabe.

3. Množično financiranje za kulturo - izkušnja Trzebiatów, Poljska

Prebivalci kraja Trzebiatów so leta 2019 uporabili platformo za množično financiranje (www.zrzutka.pl), da bi zbrali sredstva za izdelavo freske na eni od stanovanjskih hiš v mestu.

Množično financiranje, skupaj z drugimi pobudami, namenjenimi financiranju freske, je bilo zelo uspešno, saj je bilo zbranih več sredstev, kot je bilo prvotno predvideno.

Danes je freska vidna 24 ur na dan, saj je bil financiran tudi sistem razsvetljave. Vsak dan si jo ogleda veliko ljudi, prav tako pa je oživila celotno sosesko, saj se v trgovini na drugi strani ulice prodajajo spominki s podobo freske.

Prebivalcem je bila skupna pobuda tako všeč, da so zbrali dodatnih 20.000 PLN. Zdaj načrtujejo naslednje korake, da bi ustvarili tematsko turistično pot, ki bi bila namenjena ogledom fresk.

2.2. FINANČNI INSTRUMENTI: vračljivo financiranje z donosom za vlagatelje

2.2.1. Dolžniški

4. Posojilo Jessica - Stara klavnica - Predpomerjansko, Poljska

V regiji Predpomerjansko na Poljskem je bila prenovljena zgodovinska stavba stare klavnice, in sicer s posojilom pobude JESSICA (Skupna evropska podpora za trajnostne naložbe v mestna območja) in nekaterimi dodatnimi sredstvi, sofinanciranimi iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR 2007-2013).

Končni prejemnik posojila JESSICA je bilo mednarodno logistično podjetje, ki je imelo v lasti to stavbo. Stara klavnica zdaj gosti mnoga podjetja za gospodarske in kulturne namene.

Prenova stare klavnice je primer, ki prikazuje, kako je bil s posojilom JESSICA, sofinanciranim s strani EU, ter vključitvijo in sodelovanjem različnih ustanov omogočen projekt, ki spodbuja kulturni in urbani razvoj, saj je bilo s projektom tudi revitalizirano degradirano območje mesta.

5. Šlezijški sklad skladov EIS, Poljska

Še en zanimiv primer uporabe sredstev EU v podporo projektom, namenjenim revitalizaciji propadajočih mestnih območij za kulturne, gospodarske, družbene in turistične namene, je vsekakor Šlezijški sklad skladov.

Šlezijški sklad skladov, vreden 91 milijonov EUR, v katerem sta EIB in EIS nastopala kot upravljavca sklada skladov, je bil ustanovljen z namenom pritegovanja

zasebnih vlagateljev in financiran iz regionalnega operativnega programa za Šlezijsko vojvodstvo s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR).

Finančni instrumenti, dani na voljo, zajemajo posojilo s porazdelitvijo tveganj v portfelju in portfeljsko garancijo prve izgube. Skupni strošek naložbe (91 milijonov EUR) je bil financiran s/z:

- > posojilom JESSICA: 66 % skupnega stroška naložbe
- > posojilom Razvojne banke Sveta Evrope (CEB): 28 % skupnega stroška naložbe
- > lastnim financiranjem mesta Tychy: 6 % skupnega stroška naložbe

Doseženi so bili pomembni rezultati, kot so prostori za javne službe, ki vključuje javno mestno knjižnico, komorni orkester AUKSO ter tri poslovne in tehnične prostore; poleg tega je bilo ustvarjenih 219 novih delovnih mest in na novo ustanovljenih 21 podjetij.

6. Sklad Fond Tourisme Occitanie, Francija

Da bi podprli javne in zasebne pobude na področju turizma in storitev, povezanih z umetnostjo in razvedrilom v Okcitaniji, je ta francoska regija ustanovila sklad, financiran s 60 milijoni EUR, ki jih je prejela od EIB. Sklad, organiziran kot dolžniški sklad, javnim organom, MSP ter podjetjem s srednjo tržno kapitalizacijo nudi posojila, ki niso dostopna na trgu.

7. Sklad za učinke v kulturi in umetnosti, Velika Britanija

Zaradi sinergije mnogih javnih, zasebnih in človekoljubnih vlagateljev (Arts Council England, National Lottery Heritage Fund, Big Society Capital, Bank of America, the Esmée Fairbairn Foundation in Nesta) je bil marca 2020 v Združenem kraljestvu ustanovljen sklad, vreden 20 milijonov britanskih funtov.

To je največji naložbeni sklad z učinkom na svetu za kreativno umetnost in bo do leta 2023 financiral umetniške in kulturne pobude, ki imajo pozitiven družbeni učinek na svojo skupnost.

Sklad zagotavlja različna posojila v zneskih od 150.000 do 1 milijona britanskih funtov z 10-letnim obdobjem odplačila in prilagojeno podporo za sestavo prošnje za financiranje glede na potrebe vlagatelja.

8. Razvojni sklad za kulturne učinke, Velika Britanija

Razvojni sklad za kulturne učinke nudi vračljivo financiranje v znesku od 2.000 do 150.000 britanskih funtov umetniškim, kulturnim in kreativnim organizacijam, katerih namen je izboljšati družbeni učinek.

Sklad deluje tri leta (2018-2021) in razpolaga s skupnimi finančnimi sredstvi v višini 3,7 milijona britanskih funtov.

Organizacija Nesta je ustanovila sklad skupaj s skladom za rast Growth Fund, ki ga je ustanovila fundacija za družbene naložbe Access - The Foundation for Social Investment, finančna sredstva pa sta zagotovila njena partnerska sklada Big Lottery Fund in Big Society Capital.

2.2.2. Garancijski

9. Garancijski instrument za kulturne in ustvarjalne sektorje

Namen garancijskega instrumenta za kulturne in kreativne sektorje (CCS GF), ki ga upravlja Evropski investicijski sklad, je pokriti morebitne izgube finančnih posrednikov pri posojilih, podeljenih MSP v kulturnem in kreativnem sektorju.

Jamči za do 70 % izgube vsakega posameznega posojila in do 25 % skupnega portfelja finančnega posrednika.

Garancijski instrument za kulturne in ustvarjalne sektorje ima dve obliki:

- > finančno garancijo za finančne posrednike, ki podelijo posojila, finančne zakupe ali obveznice MSP v kulturnem in kreativnem sektorju;
- > finančno proti garancijo za poroke, ki izdajo jamstvo finančnim posrednikom za posojila in/ali finančne lizinge MSP v kulturnem in kreativnem sektorju.

Poleg tega finančni posredniki prejmejo občasno brezplačno usposabljanje od Evropskega investicijskega sklada v obliki tehnične pomoči, da bi okrepili poznavanje posebnosti garancijskega instrumenta za kulturni in kreativni sektor.

V okviru sheme je do konca leta 2019 sredstva prejelo 1.547 MSP v skupni višini 424,4 milijona EUR, odobrenih pa je bilo za 1,08 milijarde EUR projektov.

2.2.3. Lastniški

10. Socialfare Seeds (Italija)

SocialFareSeed Srl je zasebno podjetje, ki so ga ustanovili vlagatelji z željo doseganja družbenega učinka. Ti vložijo do 500.000 EUR na leto v vsa novoustanovljena podjetja, izbrana na razpisu FUNDAMENTA, ki jih spodbuja SocialFare.

Vlagatelji, mentorji in druge ključne osebe so vključeni v izbiro novoustanovljenih podjetij in vložijo semenski kapital v višini do 100.000 EUR v gotovini v zameno za 5- do 15-odstotni lastniški kapital.

Prenos sredstev je opravljen v dveh fazah: najprej na začetku programa za pospeševanje in nato na polovici programa glede na to, ali so bili doseženi določeni dogovorjeni cilji.

Vlagatelji novoustanovljeno podjetje v programu podpirajo z obsežno mrežo stikov, sinergij in priložnosti tako na nacionalni kot tudi mednarodni ravni.

Ta program je namenjen novoustanovljenim podjetjem, ki ustvarijo družbeni učinek na področjih sociale, zdravstva, izobraževanja, kulturne dediščine, krožnega gospodarstva, prehrane in kmetijstva.

2.2.4. HIBRIDNI INSTRUMENTI: kombinacija nepovratnega, dolžniškega in lastniškega kapitala

11. Cultura Crea, Italija

Cultura Crea je finančni instrument, ki podpira ustvarjanje in rast podjetniških in neprofitnih pobud v kulturnih, kreativnih in turističnih dejavnostih v izbranih regijah južne Italije (Bazilikata, Kalabrija, Kampanija, Apulija in Sicilija). Sofinanciran je s sredstvi iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, tj. nacionalnega operativnega programa za kulturo in razvoj, ki ga upravlja državna razvojna agencija Invitalia.

Finančna sredstva znašajo približno 107 milijonov EUR, predvidenih pa je še dodatnih 7 milijonov EUR.

Cultura Crea financira podjetniške projekte, ki vključujejo inovacije v procesih, produktih ali storitvah.

Financiranje se sestoji iz:

- subvencioniranega posojila po ničelni obrestni meri (brez garancije):
  - do 40 % priznanih odhodkov z vračilom v osmih letih in enim letom vnaprejšnje amortizacije za obdobje izvedbe naložbe
  - zvišano na 45 % v primeru podjetja, v katerem je večina zaposlenih žensk ali mladih
- subvencije:
  - do 40 % upravičenih izdatkov,
  - zvišano na 45 % v primeru podjetja, v katerem je večina zaposlenih žensk ali mladih

Upravičena podjetja bodo morala vložiti svoja sredstva v znesku, ki je enak deležu upravičenih odhodkov, ki jih ne krije financiranje.

Rezultati te pobude so zelo pozitivni:

- > 267 financiranih podjetij,

- > podeljena sredstva v višini 44 milijonov EUR,
- > 732 novih delovnih mest.

12. Sklad za trajnostna mesta in kraje (Sustainable Cities and Towns Fund oz. SCF), Bolgarija

Sklad za trajnostna mesta in kraje (SCF) zajema Sklad lokalnih oblasti in vlad (FLAG) v Bolgariji, Sklad za trajnostni razvoj mest, banko United Bulgarian Bank in bolgarsko organizacijo za svetovanje (Bulgarian Advisory Organisation).

Skupni proračun znaša 342,37 milijona bolgarskih levov (ca. 170 milijonov EUR) in je namenjen razvoju mestnih območij ter turizmu in kulturni dediščini. Skoraj 15 % sredstev SCF je namenjenih razvoju kulturne dediščine.

Sklad podpira razvoj kulturne dediščine z namenom njenega ohranjanja in preнове. Sklad nudi tudi trženjsko podporo razvoju produktov ter s finančnimi produkti (naložbena posojila, posojila za obratna sredstva, posojila za posameznike) in kombinacijo posojil in nepovratnih sredstev financira razvoj turistične infrastrukture in podpira izboljšanje dostopnosti za ovirane ljudi.

Primer projekta, ki ga je financiral sklad SCF, je park Vuzrajdane, v katerem sta otroško igrišče in suhi vodnjak, ki lahko ustvari »vodno zaveso« za predvajanje videoposnetkov in filmov.

V parku je bil zgrajen tudi amfiteater za prireditve in predstave.

13. Rinascimento Firenze (Italija)

Rinascimento Firenze je projekt, vreden 60 milijonov EUR, ki ga financira bančna fundacija Fondazione Cr Firenze skupaj z banko Intesa Sanpaolo ter je namenjen mikro podjetjem in malim podjetjem na področju umetniškega rokodelstva, turističnemu in kulturnemu sektorju, modi in življenjskemu slogu, novoustanovljenim podjetjem ter živilsko-predelovalni industriji.

Gre za inovativni projekt civilnega gospodarstva z visoko družbeno vrednostjo, saj morajo izbrana podjetja predložiti projekt z merljivim družbenim učinkom.

Bančna fundacija Fondazione CR Firenze prek izvedbenih subjektov vsakemu izbranemu podjetju zagotovi nepovratna sredstva v višini od 20.000 - 100.000 EUR pa vse do 10 milijonov EUR. Izbrana podjetja pa zagotovijo lasten kapital v višini 50 % zneska, ki ga odobri bančna fundacija.

Poleg nepovratnih sredstev bo banka Intesa Sanpaolo zagotovila posojilo z učinkom v višini od 60.000 do 500.000 EUR ter tako do 5-krat pomnožila znesek nepovratnih sredstev sklada Fondazione CR Firenze.

Posojilo z učinkom je inovativni finančni instrument, ki zagotavlja dolgi rok dospelosti in izjemno ugodne pogoje odplačevanja.

Nadaljnji viri:

- Posojilo Jessica - Stara klavnica - Predpomerjansko (Poljska), <https://www.fi-compass.eu/video/fi-compass-showcase-2019-submission-watch-video-story-west-pomerania-poland-old>
- Šlezijski sklad skladov (Poljska), https://www.eif.org/what_we_do/resources/esif-fund-of-funds-silesia/index.htm
- Mediateka v kraju Tychy, Šlezija od leta 2017 FI Campus: https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/FI-Campus-DAY1-CASE-STUDY-UrbanDvlpmt_P-Skiba.pdf
- Sklad Fond Tourisme Occitanie (Francija), <https://www.fondstourismeoccitanie.fr/>
- Garancijski instrument za kulturne in ustvarjalne sektorje (EIS), https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/cultural_creative_sectors_guarantee_facility/index.htm
- Cultura Crea (Italija), <https://www.invitalia.it/cosa-facciamo/creiamo-nuove-aziende/cultura-crea>
- Sklad za učinke v kulturi in umetnosti, ZK <https://www.nesta.org.uk/project/arts-culture-impact-fund/>
- Razvojni sklad za kulturne učinke, ZK <https://www.artsculturefinance.org/our-funds/cultural-impact-development-fund/>
- Sklad za trajnostna mesta oz. SCF (Bolgarija), <https://www.citiesfund.bg/en/?cid=15>
- Kreditna kartica za kulturo (Italija), <https://www.finpiemonte.it/news/la-news/2012/02/10/in-piemonte-la-prima-carta-di-credito-che-sostiene-la-cultura>
- Socialfare Seeds (Italija), <https://socialfare.org/socialfare-seed/>
- Eppela (Italija), <https://www.eppela.com/it>
- Izkušnja Trzebiatów (Poljska), www.zrzutka.pl
- Rinascimento Firenze (Italija), <https://rinascimentofirenze.it/>

3. DEL

SKLEPI in NASVETI
za uporabo inovativnih finančnih shem
v sektorju kulturne dediščine

3. Priporočila glede pristopa k finančnim instrumentom za kulturno dediščino

Na podlagi literature, ki smo jo pregledali, in dokumentov, pripravljenih v drugih projektih, financiranih z evropskimi sredstvi, kot so CLIC, IFISE, FINCH, KEEP ON in ROCK⁷, smo oblikovali nekatera ključna priporočila za javne ali zasebne organizacije, ki se ukvarjajo s strateškimi odločitvami glede ukrepov povezanih s kulturno dediščino.

Spoznanja in izkušnje iz prejšnjih EU projektov so navedena v praktičnih nasvetih z namenom zagotavljanja smernic, ki jih lahko preprosto uporabimo v praksi: v spodnjih točkah so navedeni najbolj ključni vidiki, ki so pogosto podcenjeni, a jih je treba ustrezno upoštevati, kadar pristopimo k širši temi financiranja kulturne dediščine.

Finančni instrumenti niso primerni za vse vrste ukrepov

Utemeljitev za ukrepanje se lahko razlikuje, to pa vpliva na izbiro načina izvedbe (bodisi subvencije ali finančni instrumenti). Upoštevati je treba niz pogojev, preden se odločimo o uporabi posameznega finančnega instrumenta, in sicer:

- > analizirati institucionalni okvir (zlasti v zvezi s ponudbo bančnega sektorja);
- > jasno določiti cilj, ki ga želite doseči (faza zrelosti podjetij, merila za upravičenost itd.), in oceniti, ali je ta cilj dovolj pomemben/ustrezen, da zagotovite stroškovno učinkovitost obravnavanega ukrepa (upoštevajte stroške upravljanja in tveganje izgube);
- > oblikovati instrument, ki lahko pritegne tudi zasebne vlagatelje;
- > oblikovati ustrezen instrument, ki se odziva na različne potrebe glede na trenutno gospodarsko situacijo.

Žal ni ene rešitve, ki bi ustrezala vsem razmeram: »Ustrezne oblike financiranja je treba prilagoditi obstoječi tržni pomanjkljivosti, ki jo želite preseči.«

⁷ FINCH - Financing impact on regional development of cultural heritage valorisation (Učinek financiranja na regionalni razvoj valorizacije kulturne dediščine) <https://www.interregeurope.eu/finch/>

KEEP ON - Effective policies for durable and self-sustainable projects in the cultural heritage sector (Učinkovite politike za trajne in samozadostne projekte v sektorju kulturne dediščine) <https://www.interregeurope.eu/keepon/>

IFISE - Innovative Financial Instruments in support to the Social Economy (Inovativni finančni instrumenti za socialno ekonomijo) <https://www.finpiemonte.it/lfise-project>

CLIC - Circular models Leveraging Investments in Cultural heritage adaptive reuse (Krožni modeli za spodbujanje vlaganja v prilagodljivo ponovno uporabo kulturne dediščine) <https://www.clicproject.eu/>

ROCK - Regeneration and Optimization of Cultural heritage in creative and Knowledge cities (Oživljanje in optimizacija kulturne dediščine v ustvarjalnih mestih in mestih znanja) <https://rockproject.eu/about>

Uporaba finančnih instrumentov v kombinaciji z drugimi podpornimi storitvami

Finančnih instrumentov ne smete obravnavati samih ali zgolj kot del paketa financiranja; namesto tega jih je treba kombinirati z nasveti in drugo podporo, kot so usposabljanje, svetovanje, energetski pregledi itd., potrebno za optimizacijo ukrepa.

Ohranjanje in upravljanje

Upoštevati je treba, da financiranje stroška naložbe predstavlja le en del celotne potrebe po financiranju za ohranjanje kulturne dediščine. Večji del skozi čas zajema stroške rednega delovanja (upravljanje, program, vzdrževanje), ki so žal pre pogosto pozabljeni, morda tudi zato, ker so lahko viri financiranja naložbe drugačni od finančnih virov potrebnih za financiranje rednega delovanja.

Celovit pogled

H kulturni dediščini je treba pristopiti na celovit način in pri tem upoštevati družbene, kulturne, gospodarske in okoljske vidike.

Zato priporočamo celovit pogled na to temo ob upoštevanju in ustreznem obvladovanju vseh vidikov: od ustreznega ohranjanja do družbenih, gospodarskih in okoljskih vidikov. Najboljši ekonomski način morda ni vedno najboljši način za trajnost dediščine. Enako lahko idealne dejavnosti ohranjanja kulturne dediščine včasih preprečijo ljudem uporabo dediščine, saj se ne odzivajo na njihove potrebe (ki se lahko razlikujejo od prvotne funkcije dediščine).

Ekonomski vidiki niso samostojni koncepti: povezani so še z drugimi vidiki (ohranjanje, socialni in okoljski vidiki, kulturne, snovne in nesnovne dobrine vsake posamezne dediščine).

V tovrstnih pobudah naj bo glavni cilj dvig kakovosti življenja lokalnih skupnosti in zagotovitev njihovega udejstvovanja v tem procesu.

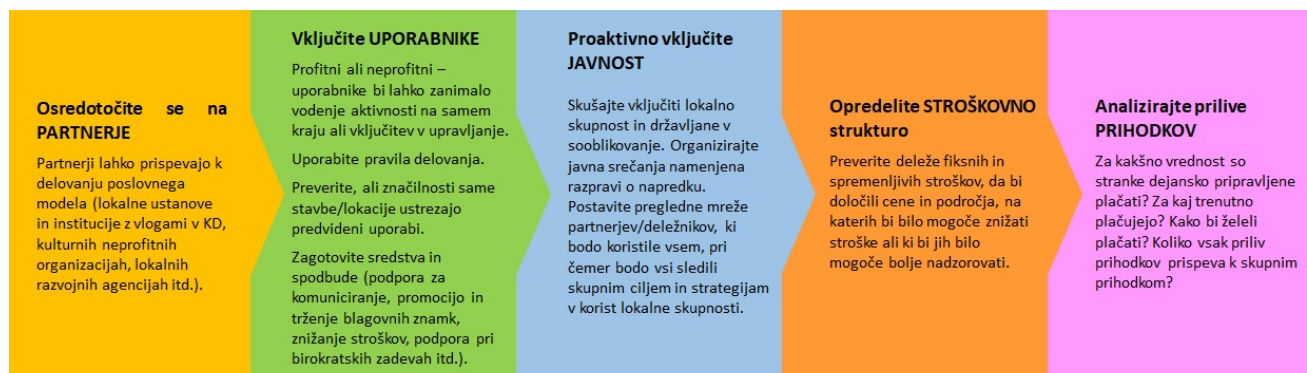
Trajnost in vzdržnost ali učinkovitost in smotrnost

Trajnost kulturne dediščine ne more biti mišljena zgolj kot finančna in ekonomska upravičenost (s tem je mišljeno uspešno povezovanje razpoložljivih sredstev z vsemi potrebnimi stroški in mehanizmi za premagovanje morebitnega pomanjkanja sredstev). Pomemben je razmislek o trajnosti in vzdržnosti, saj ne vzdržni projekti lahko privedejo do izgube naložbe. Presenetljivo je, da le malo kulturnih ustanov že premišljuje izrecno o vzdržnosti. Načrtovanje trajnosti in vzdržnosti je potrebno začeti veliko pred izvedbo projekta in financerji naj ga previdno uredijo v svojih dokumentih o politikah.

Brez zavedanja o ključnem pomenu trajnosti in samovzdržnosti (da bi dosegli dolgoročne učinke) se lahko pojavi tveganje, da je naložba v kulturno dediščino neučinkovita in neuspešna.

V tem smislu je izjemno pomembno, da imamo strateški načrt in načrt upravljanja kulturne dediščine, ki določa jasne cilje za upravljanje območja dediščine poleg njene trajnosti in vzdržnosti.

Oblikujte strateški pristop

Javne ustanove naj imajo vedno jasno sliko o svojih ciljih in namenih ter procesih, ki jih nameravajo sprožiti. V ozadju odločitve za oživitev kulturne dediščine gre običajno za kombinacijo različnih ciljev in namenov, vendar pa je priporočljivo, da ustanove opredelijo svoje glavne prednostne naloge.

Bistveno je določiti strateške prednostne naloge in posledično:

- > določiti jasen in smiseln ČASOVNI POTEK pobude za preno, da bi zasebnim akterjem omogočili načrtovanje dejavnosti. Negotovost negativno vpliva na pripravljenost zasebnih akterjev za sodelovanje v prenovi.
- > Ocenite UČINEK: Zaradi kompleksnosti procesov oživljanja je težko oceniti rezultate in učinke, povezane z izvedenimi ukrepi, še težje pa je vrednotenje dejanskih posledic ukrepov, ki jih izvedejo javne ustanove. Opredelitev okvira za vrednotenje pričakovanih rezultatov in učinkov je ključnega pomena.

Zasebni akterji so heterogena in kompleksna ciljna skupina

Obstaja več tipologij zasebnih subjektov glede na njihov večji ali manjši neposredni interes za krepitev kulture glede na njihov večji ali manjši interes za pridobivanje gospodarsko-finančnih koristi.

Različne tipologije zasebnih organizacij imajo različne poslovne modele in povezovanje z njimi je zapleteno: javne ustanove bi morale biti sposobne

oblikovati začasne strategije za udejstvovanje, da bi dosegle vsak posamezni cilj, saj politike za vključitev zasebnih subjektov v procese oživljanja KD, ki bi ustrezala vsem, ni.

Vsaka različna vrsta potencialnega zasebnega vlagatelja lahko predvidi drugačno dodano vrednost pri vlaganju (ali pa ne) v projekte na področju kulturne dediščine. Pogosta napaka, ki jo naredijo zlasti pridobitne zasebne organizacije, je, da kulturo, dediščino in umetnost obravnavajo predvsem kot priložnost za uresničevanje običajnih ekonomskih ciljev, kot je povečanje prihodkov ali dobička.

Da bi presegli to ozko potencialno vizijo, bi morale javne ustanove obvestiti zasebne subjekte o »psihološki in družbeni vrednosti« naložbe ter zagotavljati čim bolj neposredne povezanost projektov z lokalno skupnostjo.

Lokalna območja in lokalne skupnosti so kompleksni sistemi, ki zajemajo različne potrebe, pričakovanja, vrednote in pristope, ki si lahko pogosto nasprotujejo, njihova vključitev pa lahko vzame veliko časa in denarja ter ima pogosto nepredvidljive rezultate. To velja zlasti za pridobitne organizacije, saj lokalne skupnosti običajno dvomijo o namenih takih podjetij, zato je takim organizacijam pogosto težko pridobiti zaupanje ljudi.

Premislite o pristopu k finančnim instrumentom z učinkom

Finančni instrumenti in inovativni poslovni modeli se soočajo z novimi priložnostmi, ki jih ponuja pristop financiranja z učinkom, ta pa se nanaša na zagotavljanje kapitala za naložbe, in to z namenom ustvarjanja merljivega in koristnega učinka poleg finančne donosnosti.

Razvijajo in preizkušajo se nova finančna orodja kot alternativna orodja običajnim donacijam in špekulativnim naložbam. Naložbe v dediščino imajo lahko pozitivno donosnost: tako kot je okolje naravna dobrina, tako je tudi dediščina kulturna dobrina. Z uravnoteženo kombinacijo predpisov in spodbud je mogoče okrepiti javno in zasebno vrednost dediščine. Ta prispeva h kakovosti življenja v mestih, pritegovanju talentov in zagotavljanju ugodnega okolja za ustvarjanje delovnih mest.

Tudi v sektorju kulturne dediščine lahko družbeno-odgovorno financiranje igra strateško vlogo pri ustvarjanju dragocenih partnerstev med javnimi in zasebnimi organizacijami, da bi poiskali finančna sredstva in izvedli bolj inovativne projekte, sposobne ustvarjanja rezultatov, ki prispevajo k izboljšanju socialnih in/ali okoljskih razmer območja, na katerem so locirana.

4. Nadaljnji viri:

- Priročnik o virih financiranja za kulturne poti Sveta Evrope iz leta 2019
<https://rm.coe.int/vademecum-12092019/1680973a5e>
- Projekt IFISE. Najnovejši finančni instrumenti v socialni ekonomiji, julij 2018
<https://www.finpiemonte.it/Ifise-project/ifise-project-deliverables>
- Projekt IFISE. Študije izvedljivosti za oblikovane finančne instrumente, junij 2019
<https://www.finpiemonte.it/Ifise-project/ifise-project-deliverables>
- Projekt IFISE. Smernice za vzpostavljanje finančnih instrumentov, osredotočenih na družbeni učinek, junij 2019
<https://www.finpiemonte.it/Ifise-project/ifise-project-deliverables>
- Projekt KEEP ON. Praktični vodnik po kulturni dediščini in trajnosti
<https://www.interregeurope.eu/keepon/library/>
- Projekt FINCH. Razvijajoči se dokument o finančnih instrumentih in regulativnih okvirih za uvedbo partnerstva z zasebnim sektorjem, april 2020
https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1589466334.pdf
- Projekt ROCK. Poročilo o kompletu orodij za upravljanje in finančnih shemah za izvedbo projektov oživljanja KD, oktober 2019
<https://rockproject.eu/documents-list>
- Projekt ROCK. Taksonomska podatkovna zbirka o finančnih instrumentih, ki jo je izdelala Univerza York, oktober 2019
<https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5c4859b47&appld=PPGMS>
- Novi poslovni modeli v kulturni in kreativni industriji (KUI), European Expert Network on Culture (EENC), ad hoc vprašanje, junij 2015
<http://www.interarts.net/descargas/interarts2540.pdf>
- Na poti k celostnemu pristopu financiranja kulturne dediščine za Evropo, Prispevek Evropske investicijske banke k financiranju projektov na področju kulturne dediščine, Mario Aymerich, direktor.
<http://www.europanostra.org/wp-content/uploads/2017/04/2015-FundingCulturalHeritage-EIB.pdf>
- Rigenerare spazi dismessi. Nuove prospettive per la comunità. A cura di Fondazione Fitzcarraldo. I quaderni della Fondazione CRC. Quaderno 73.
<https://www.fondazionecrc.it/index.php/analisi-e-ricerche/quaderni>

- Krepitev ustvarjalnega podjetništva skozi ustvarjalne urbane strategije, CREATIVE SPIRITS, program URBACT III
https://urbact.eu/sites/default/files/creative_spirits_state_of_the_art.pdf
- PRILOGA 2 - Obzorje Evropa Sklop 2 kultura, ustvarjalnost in vključujoča družba
<https://docplayer.net/152382509-Annex-2-horizon-europe-cluster-2-culture-creativity-and-inclusive-society.html>